

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 23. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890600033024/facsimile.pdf> (tilgået 18. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

en hvid Stribe mig Veien« (1824-25; Oehl XXVIII 108). – **9** *Bog-
hvædegryn*] et fynsk islæt; boghvædegryn er en traditionel fynsk egnsrret. – **16** *Cachotten*] arresten. – **28** *Stomagerdræng*] skomagerlærling. – **29** *Skjødskind*] læderforklæde.

29.14 *Favne*] 1 favn = ca. 189 cm. – **18** *alle folkene raabte*] sml. Aladdin, der også læslades pga. folkemængdens højlydte krav (Oehl I 254).

Lille Claus og Store Claus

Lille Claus og Store Claus tryktes første gang i EB 1-35, der udkom 8.5.1835.

Om nedskrivningen af eventyret se ovl. u. *Fyrtøjet* (s. 19f).

Lille Claus og Store Claus tilhører rækken af gendigtninger af folkeeventyr, som A havde hørt som barn på Fyn (se I 194, VI 4). Motivet til dette skæmteeventyr – at den kloge får den dumme til at foretage sig samme handlinger som han selv, idet en vigtig faktor glemmes, så at det der blev til lykke for den første, bliver til ulykke for den anden – kendes fra en lang række folkeeventyr over hele verden. Det svarer således ret nøje til Store Bror og lille Bror i Sv. Grundtvigs eventyrregister (nr. 112), der foreligger i tre opskrifter, hvoraf den ene Stor Peer og Lild Peer (1855) også nævnes i Thiele¹ I III. Nærmere A's genfortælling end det danske folkeeventyr står en italiensk parallel List over list fra novellesamlingen *Le piacevoli notti* af Giovanni Straparola (1550-55), der blev oversat til dansk af J. Chr. Riise (1818; optrykt i Bødker 232-38). Af øvrige behandlinger kan nævnes Grimms *Bondeknolden* samt *Soldaten* som blev *Troldmand* i den anonyme *Historier* II.1774.36-45, der dog kun bygger på motivet om hustruen, der beværter elskereren i mandens fraværelse, skjuler ham og narres af en gæst (se iøvrigt Else Marie Kolof 42ff).

30.2 *Claus*] normalt forekommer navnet Claus ikke i folkeeventyrets navneskik, og det kan være A.s opfindelse; dog findes det i en folkebog: *Historie om Fattig Klaus* fra Mølboernes Land Dumsnudestrup, hvor han ved sit snilde Hoved fra den dybeste Forarmelse blev til en rig Bonde.

Skønt først udgivet i 1858 er den imidlertid så forskellig fra A.s eventyr, at der ikke kan være tale om påvirkning fra A. Den folkelige tradition bag bogen kan derfor være A.s kilde (se Arthur Christensen: *Mølboernes vise Gerninger*. 1989.233-44).

31.32 *en levende Stork*] måske refererer det overflødige adjektiv *levende* til A.s sommerrejse i 1832, hvor han kørte sammen med to madamsmer, »den ene havde en lille Dreng med, der et par Dage forud, første Gang var kommet til Kjøbenhavn, havde her udbrudt da han saae en Soldat: «Gud Moder, der er en *levende* Soldat! (han havde altid seet dem maalede)» (Dagbøger I 117f); jvf. også Februar i Aarets tolv Maaneder (1833; SS XII 149). – **38** *Degnen*] rettelsen fra *Præsten* i **m** samt at degnen formelt kommer for at sige goddag, betyder en neddæmpning fra det folkelige forlæg, hvor præsten går i seng med konen. Brix 183 mener A måske også har haft Nille og degnen i Holbergs Jeppe paa Bierget i tankerne.

32.1 *stak paa*] begyndte at spise; jvf. samtidskritikkens reaktion på udtrykket (VI 124). – **15** *Kiste*] at bruge dragkisten som gemmested for elskeren er et gammelt motiv, jvf. Historien om den dyrekjøbte Isabelle, hvis Deilighed var uudsigelig, hvis Kydsåhed ubeskrivelig, og hvis Oprigtighed uforanderlig imod hendes Husbønde (1730). Som titlen siger, er hun modsat bondekonen trofast, og da hun forfølges af tre rige købmænd, modens hendes mand er på rejse, lokker hun dem i en dragkiste, som hun bringer på torvet (Rasmus Nyerup: Almindelig Morskabslæsning, 1816.169 ff.). – **18** *gesvindt*] hurtigt.

33.30 *Courage*] mod.

34.9-10 *en heet Skjeppe*] tønde på 17.99 l. – **38** *Haand*] **m** har (bedre) *Kisten i den ene Hank*.

35.16-21 Motivet med at låne et mål til at tælle penge med og indsmøre det, så udlåneren kan se, hvad det har været brugt til, også i 1001 Nats Ali Baba og de fyrretyve røvere (III.1758.530; jvf. A-iana 3 rk. 1 364). – **39** *Spandremme*] remme til at holde læsten med skoen fast til knæet. – *Skjædskind*] læderforklæde.

36.2 *rygte vøde Grise*] bløde. – **7 ff.** A neddæmper scenen i forhold til folkeeventyret ved at lade bedstemodern være død og gør Lille Claus mere menneskelig ved at motivere sengeombytningen med, at hun skal ligge i en varm seng for at komme til live igen, hvorimod han i folkeeventyret bevidst bytter seng, da han venter Store Claus' overfald. – **23 f.** Der manglende motiv til Lille Claus' handlemåde er enkeltstående i eventyret, hvor alle situationer er motiverede, hvorimod folkeeventyrets helt selv fremkaldte situationerne.

37.1 *hendes*] folkelig dialektal tåltale.

38.15 ff. Sm. Grimms Bondekolden. – **29** *Drift*] flok.

39.19 ff. Omend motivet med Lille Claus, der fortæller, at han har fået dyrene på havets bund, findes hos Grimm, kan A dog også være påvirket af folketroen, jvf. Thiéle² II 255, der fortæller, at man på Assens-egnen »har seet Havkøer og Havtyre stige op paa Markerne, for at søge Samqvem med andet Qvæg». Jvf. også sagnet om Kong

Frodes Hoi ved Værebros, hver en trølkvinde »omskabte sig til en Havkoe og sin Søn til en Havkalv og gik da og græssede ved Værebros» (Thiele I 20). Brix AP II 312 formoder imidlertid, at havkvæget har sin forudsætning i Carsten Hauchs litterære og filosofiske satire Phantasienes Magt i Contrasterne (1816), men her græsser søkær og havfruer dog kun på havbunden. – 27 *grøn Krands*] sml. eliepigen hos Thiele I 109: »en grønkledt Pige med Siv flættede over Hovedet [kom] fra den nære Mose.« – 36 *Græfter*] diger, jordvolde.

40.1 *polidsk*] snedigt, sffigt. – 36 *dæu*] ledte kvæget afsted (ved hjælp af råb, piak o.l.).

Prindsessen paa Ærten

Prindsessen paa Ærten blev trykt første gang i EB 1-35, der udkom 8.5.1835.

Om eventyrets tilblivelse se ovl. u. *Fynøiet* (s. 19f).

Ligesom i tilfældet med de to første eventyr i hæftet hævder A, at *Prindsessen paa Ærten* er en gendigtning af et af barndømmens fynske folkeeventyr (I 20; VI 4), og da han ellers er særlig om om at fremtæve sine originale eventyr, må hans ord stå til troende. Alligevel er eventyret et af A.s mest problematiske og omdiskuterede, fordi det ikke kendes i dansk folketradition. Georg Christensen 169 fremhæver imidlertid, at det kan være et udehørligt eventyr, som den belæste fader har fortalt, og at det ville være for meget at forlange, at barnet skulle have haft nogen klar forståelse af forskellen på de eventyr, faderen fortalte ham, og dem, han hørte hos de gamle koner.

Men skønt motivet med sengeprøven foruden i en række syd- og østeuropæiske samt orientalske folkeeventyr også kendes i flere varianter i svensk tradition fra før A, er pointen en anden. I samtlige svenske versioner er der tale om et bedrageri, idet helten/heltinden har en hjælper(ske), som reber, hvad der skal svares om morgenen, ligesom det snarere drejer sig om nøjsomhed, flid og sparsommelighed end om sårthed, når der spørges efter prinsessens kvaliteter. Hertil kommer yderligere en mærkværdighed, idet *Prindsessen paa Ærten* mindre virker som et eventyr end som en anekdote, en episode af en større sammenhæng, hvad der måske er baggrunden for at Brix 183 nok hævder, at A har hørt eventyret som barn, men samtidig også udpeger en litterær kilde: Tiecks *Der gestiefelte Kater* (1797). Denne teori modificeres betydeligt i Brix og Jensen I 391, hvor det med henvisning